

(Որ ոք գողացցի յորդուոյն իսրայելի և վաճառեցէ զնա, և գտցի առ նմա, մահու մեղցի):

15. — Եթէ մէկը օգնէ որ այր կամ կին գերի մը փախչի պալատէն (թագաւորին) կամ ազատագրեալի մը տունէն, մահապարտ է:

16. — Եթէ մէկը իր տան մէջ պատսպարէ այր կամ կին գերի մը որ պալատէն (թագաւորին) փախած է, կամ ազատագրեալի մը տունէն, և հազարապետի հրամանին վրայ զանոնք չ'արձակէր, պատսպարող տանտէրը մահապարտ է:

17. — Եթէ մէկը փախստական գերիներ բռնէ և տիրոջ տանի, ասի (տէրը) անոր պիտի նուիրէ երկու սիկլ արծաթ:

(Մի՛ մատնեցես զծառայ՝ տեառն իւրում, որ յաւելուցու քեզ ի տեառն իւրմէ: Բ. Օր. ԻԳ. 16.)

18. — Եթէ այս գերին իր տիրոջը անունը ծածկէ, պէտք է (բռնողը) զանի պալատ տանի, ուր պիտի հարցաքննուի և յետոյ իր տիրոջ յանձնուի:

19. — Եթէ յայտնուած է որ մէկուն քով գերի մը կայ (փախստական) և բռնողը կ'ուզէ զանի թաքցնել իր տան մէջ, մահապարտ է:

20. — Եթէ բռնողին ձեռքէն գերին փախչի, պէտք է երդնու Աստուծոյ անունով տիրոջ առջեւ, և այսպէս անպարտ կը մնայ:

ԱՌԱՐ, ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌԱՋԱԿՈՒԹԻՒՆ

21. — Եթէ մէկը տան պատը խորտակէ, պիտի սպանուի և թաղուի պատառուածքին դիմաց:

(Եթէ յական գտանիցի զող, և խոցեալ մեռանիցի, չէ այն նմա ի սպանութիւն. ապա եթէ արեւն ի վերայ նորա ծագիցէ, մահապարտ է, փոխարէն մեղցի [հարկանովն...]: Եւր. ԻԲ. 2.)

22. — Եթէ աւագակը իր չարագործութեան վրայ բռնուի՝ մահապարտ է:

23. — Եթէ աւագակը պրծի, կողոպտուած մարդը պիտի յայտարարէ Աստուծոյ առջեւ իր կորուսածները, և իր քաղաքակիցներն ու մերձակայ տեղացիները ուր կողոպտուան եղած է՝ պիտի հատուցանեն:

24. — Եթէ գողցուածը մարդ է, քաղաքն ու երկիրը արծաթ մնաս մը պիտի վճարեն:

25. — Եթէ տուն մը հրդեհ առնէ, և մարե-

լու եկողներէն մին աչք տնկէ և գողնայ տան բարիքներէն՝ պիտի ձգուի նոյն կրակին մէջ:

ԱՐՔՈՒՆԻ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

26. — Եթէ պաշտօնեայ մը կամ ոստիկան մը խուճերի մը հետ պետութենէն տեղ մը զրկուի, և ինք չ'երթայ, այլ վարձքով իր տեղը ուրիշ մը դնէ, այս պաշտօնեան կամ ոստիկանը մահապարտ է, զինքը փոխանորդողը իր տան պիտի տիրանայ:

27. — Երբ պաշտօնեայ մը արքունի բերդերն երթայ, և իր ազարակին կամ պարտէզին հողատարութիւնը ուրիշի մը յանձնուած է, երբ տուն դառնայ՝ իսկոյն ինքը պիտի ստանայ մահապարտութիւնը:

28. — Եթէ պաշտօնեայ մը կամ ոստիկան մը որ արքունի բանակը կը մեկնի, զաւակ մ'ունի որ կրնայ մատակարարել, ասոր պիտի յանձնէ ազարակն ու պարտէզը, և ասի իր հօր համար պիտի աշխատի:

29. — Եթէ տղան շատ փոքր է, իր պարտէզին և ազարակին երրորդ մասը կնոջ պիտի տայ որ տղան մեծցնէ:

30. — Եթէ պաշտօնեայ մը կամ ոստիկան մը իր պաշտօնի առաջին օրէն իսկ երեսի վրայ թողած է իր ազարակները, անտեսեր է իր պարտէզն ու տունը, և եթէ իրմէ վերջ ուրիշ ու օգտագործեր է իր ազարակները, պարտէզն ու տունը երեք տարի, եթէ տէրը դառնայ և ուզէ նորէն մշակել իր ազարակները, պարտէզն ու տունը, ատոնք իրեն պիտի չ'զբաղուին, այլ պիտի շարունակէ ան որ իր բացակայութեան օգտագործեց:

31. — Իսկ եթէ միայն մէկ տարի անմշակ թողած է, իր վերադարձին իրեն պիտի տրուին ազարակ, պարտէզ և տուն և ինք պիտի մահապարտէ զանոնք:

32. — Եթէ պաշտօնեայ մը կամ ոստիկան մը թագաւորէն զրկուի (և գերի բռնուի), և յետոյ վաճառական մը զինքն ազատէ ու հայրենիք դարձնէ, եթէ կարողութիւն ունի վճարելու փրկագինը՝ ինքզինք պիտի ազատէ վաճառականէն: Իսկ եթէ դրամ չունի իր փրկագինին համար, զինք պիտի ազատէ իր քաղաքի տաճարը (տաճարին դրամը), և եթէ տաճարն ալ բռնուի, զինք պիտի ազատէ արքունիքը:

Իր ազարակները, պարտէզը և իր տունը և կրնար գործածուիլ որպէս փրկագին:

33. — Եթէ քաղաքապետ մը կամ կուսակալ մը որ իրեն ենթակայ պաշտօնեաներ ունի, զանոնք փոխանակէ վարձկաններով, մահապարտ է:

34. — Եթէ (վերինը) պաշտօնէի մը ինչքերը գրաւէ, վնասէ անոր, շահագործէ անոր ծառայութիւնը, և բռնութեամբ զանի դատաստանի կանչէ, տիրանայ պաշտօնեաներու արքունի հասոյթին, մահապարտ է:

35. Եթէ մէկը պաշտօնեայէ մը գնէ եզներն ու խոյերը, զորս թագաւորը սովոր է տալ պաշտօնեաներուն, գնողը իր դրամը կը կորսնցնէ:

36. — Պաշտօնեայի մը, ոստիկանի մը, հարկահանի մը ազարակը, պարտէզը և տունը անձեռնմխելի են:

37. — Հետեւաբար եթէ մէկը գնէր է պաշտօնեայի մը, ոստիկանի մը կամ հարկահանի մը ազարակները, պարտէզը կամ տունը, պիտի կորուրի տախտակը (հաշուեզիրը) և ան իր դրամը պիտի կորսնցնէ: Ազարակ, պարտէզ, տուն՝ տիրոջ պիտի վերադառնան:

38. — Ուստի պաշտօնեայ, ոստիկան կամ հարկահան չեն կրնար անցնել իրենց կնոջ, կամ աղջկան ոչ ազարակ, ոչ պարտէզ կամ տուն, և ոչ իսկ պարտքի մը փոխարէն:

39. — Բայց կրնան փոխանցել իրենց կնոջ կամ աղջկան ազարակի, պարտէզի կամ տան մը սեփականութիւնը եթէ ատոնք իրենք գնած են և իրենցն է. կրնան նաեւ զանոնք տալ պարտքի փոխարէն:

40. — Վաճառական մը (կամ պարտատէր մը) կամ ուրիշ պարտք մը երաշխաւորելու համար, նա կրնայ ծախել ազարակը, պարտէզն ու տունը, և գնողը կրնայ օրինաւոր կերպով մշակել ազարակը, պարտէզն ու տունը:

41. — Եթէ մէկը ցանկապատ քաշեր է պաշտօնեայի մը, ոստիկանի մը և կամ հարկահանի մը ազարակներուն, պարտէզին և տան, և ինք հայթայթեր է անոնց ցիցերը, պաշտօնեայ, ոստիկան կամ հարկահան կրնան տէր ըլլալ իրենց ազարակներուն, պարտէզին և տան, բայց պէտք են հատուցանել իրենց համար հատուցուած ցիցերուն փոխարէքը:

ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

42. — Եթէ մէկը երկիր մը կը վարձէ մշակելու և ցորեն չ'արդիւնաւորեր, դատաստանի պիտի կանչուի երկիրը չ'աշակելուն համար եւ տիրոջ պիտի հատուցանէ դրացիին մուտքին չափ:

43. — Եթէ անհոգութեամբ է որ ազարակի մշակութիւնը զանց ըրած է, տիրոջ պիտի տայ

դրացիին ցորենի մուտքին համեմատ և տիրոջ պիտի վերադարձնէ ազարակը զոր չէր մշակած, յետ զայն հերկելու, տափնելու և ցանքի պատրաստելու:

44. — Եթէ մէկը երեք տարուան համար վարձու առած է անմշակ ազարակ մը զայն հերկելու համար և անհոգութեամբ անմշակ թողած է, չորրորդ տարին զայն տիրոջ պիտի դարձնէ՝ յետ զայն հերկելու, տափնելու և ցանքի պատրաստելու, և տիրոջ պիտի տայ տասը կուր՝ ցորեն իւրաքանչիւր տասը կանի՝ համար:

45. — Եթէ մէկը որոշեալ սակով վարձու տայ իր ազարակը, և յետ իր բաժինն առնելու փոթորիկը ողողէ և աւերէ հունձքը, կորուստը վարձուորինն է:

46. — Եթէ տէրը դեռ չէ առած իր կանոնական բաժինը, ըլլայ կիսուակէսի, ըլլայ մէկ երրորդի պայմանով վարձու տուած իր ազարակը, պէտք է որ ազարակին մէջ մնացած ցորենը համեմատական կերպով բաժնէ: (Մնդ. ԽԵ. 24):

47. — Եթէ վարձուոր մը առաջին տարին չ'կարենալով գրաւել իր վարձու առած հողը, ուրիշի մը կը յանձնէ զայն մշակելու, տէրը չի կրնար զանի դատապարտել, բայց քանի որ իր արտը մշակուած է, հունձքի ժամանակ կրնայ արտը մշակուած է, հունձքի ժամանակ կրնայ արտը մշակուած է, հունձքի ժամանակ կրնայ արտը մշակուած է:

48. — Եթէ մէկը իր վարձուորին քով վարկ ունի (փոխատուութեամբ) և փոթորիկը ազարակը կ'ողողէ, արտն և հունձքը կը տանի, կամ երաշտը ցորեն չի բուսցնել, վարձուորը այն տարին ցորեն պիտի չ'տայ պարտատիրոջ՝ տախտակը պիտի թրջէ շուրին մէջ և այն տարին տալով չ'աշակէ (տախտակը դաշնառէ մէկ շահ պիտի վճարէ) և ինքզինք դաշնագիրն է, և թրջելը կը նշանակէ թէ դաշինքը ի զօրու չէ այն տարին. ինչպէս կը խորքը ի զօրու չէ այն տարին. երբ դաշինքը արմատապէս տակուէր տախտակը՝ երբ դաշինքը արմատապէս անվաւեր ըլլար: (Մ. Թ.):

49. — Եթէ մէկը վաճառականէ մը դրամ առնէ և փոխարէն անոր տայ ցորեն կամ սեփամ (սօսամ) ցանուած ազարակ մը և ըսէ. «Մշակել տուր ազարակը, հնձէ և ան հասած ցորենը կամ սեփամը». երբ վարձուորը ցորեն կամ սեփամ մշակէ, հունձքի ժամանակ ազարակին տէրը պիտի առնէ եղած ցորենը կամ սեփամը և վաճառականին ցորեն պիտի տայ անկէ շաւ առած դրամին փոխարէն, եթէ հարկ է հով առած (պիտի տայ) վարձուորին ապրուստին համար:

1. Տարողութեան չափ (տես քո՛ւ՝ Աւտարանին մէջ).
2. Տարածութեան չափ (երկր.):

